

Helyhez kötött zsidó világok

A zsidó vallási életet egyaránt meghatározzák a helyek, a helyhez kötött jelenségek és a tágabb keretek, hatások, rendezőelvek és szabályok. A szétszóratás zsidóságának sokfélesége így a helyek története is. „Soká tart! Építsetek házakat és lakjátok, ültessetek kerteket és egyétek gyümölcsüket!” (Jer 29,28) – olvasható Jeremiás próféta babiloni száműzötteknek írt levelében. A lokális zsidó életet – legalábbis a közösségek vallási viselkedése tekintetében – a kinyilatkoztatott tan, a hagyományok láncolata, a vallástörvény, a társadalmi és a történeti keret szabja meg, ugyanakkor azonban a kulturális jelenségek csak időhöz és helyhez kötve válnak megragadhatóvá és tárgyalhatóvá. A kulturális antropológia a lokalitást sokkal inkább kapcsolatok és kontextusok által határozza meg, mint a lépték és a tér fogalmi révén. Ebben a felfogásban a lokalitás a cselekvési és társulási készség megtestesülésének terepe, és mint ilyen, reprodukálható: a cselekvők gyakorlatainak, kapcsolatainak, jelentéslétrehozatalának azon aspektusa felől válik érdekessé, ahogyan a nagy modelleket árnyalja vagy azok újragondolására készlet. Az így értelmezett lokalitás a megalkotás, az újraalkotás, a recepciótörténet és végső soron a kulturális örökség mint metakulturális gyakorlat konkrét és/vagy szimbolikus helye.

A zsidó helytörténet, a zsidó közösségek életvilága lokális kontextusokban jelenik meg, ugyanakkor tágabb regionális vagy globális keretekbe illeszkedik. A lokális jelenségek esetében az eltérések, a helyi sajátosságok és cselekvők kapnak kiemelt jelentőséget. A *Targum* második számában közölt tanulmányok az olyan rutinszerűként és maguktól értetődőként felfogott jelenségek helyi megnyilvánulásai felől árnyalják a zsidó történeti modelleket vagy helyezik a lokális jelenségeket újabb, tágabb összefüggésbe, mint a *gasztronómia* – annak rutinjaival és vágyakat, közösségi törekvéseket kifejező újításaival együtt –, a *helyi tér használata* – és annak csoportokhoz kötődő verbális és nonverbális gyakorlatokban való újrafogalmazása –, *tér és emlékezet* vagy *tér és örökség* változó viszonyának elgondolásai. Míg az előbbieket főként történeti perspektívában követhetjük nyomon, az utóbbi esetben a lokalitások megalkotásai, használatai, az azokat örökségként felmutató közösségek percepciói kortárs kulturális jelenségekként kerülnek a vizsgálatok homlokterébe.

Glässer Norbert